

POSTANOWIENIE

Dnia 15 kwietnia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

SSN Kazimierz Zawada

w sprawie z powództwa Prokuratury Rejonowej
przeciwko Wandzie P. i kuratorowi nieżyjącego Piotra Z.
przy uczestnictwie interwenienta ubocznego Marka Z.
o unieważnienie uznania ojcostwa,
na posiedzeniu jawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 15 kwietnia 2011 r.,
na skutek zagadnienia prawnego przedstawionego
przez Sąd Okręgowy
postanowieniem z dnia 11 stycznia 2011 r.,

"Czy w sprawie o unieważnienie uznania dziecka z powoływaniem się na błąd uznającego co do rzeczywistej daty urodzenia dziecka, wynikającej z zagranicznego odpisu aktu urodzenia, nieobjętego wpisem do polskich ksiąg stanu cywilnego (transkrypcją), dopuszczalne jest poczynienie na podstawie tego aktu urodzenia ustaleń podważających datę urodzenia dziecka wskazaną w akcie urodzenia zarejestrowanym w polskich księgach stanu cywilnego?"

odmawia podjęcia uchwały.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy powziął wątpliwość ujętą w przedstawionym zagadnieniu prawnym przy rozpatrywaniu apelacji w sprawie o unieważnienie uznania dziecka. Powództwo wytoczone zostało przez Prokuratora i dotyczyło dokonanej w dniu 9 grudnia 1985 r. przed Sądem Rejonowym czynności uznania pozwanej Wandy P. przez Piotra Z., kwestionowanej z uwagi na działanie pod wpływem błędu oraz wątpliwości co do tego, czy uznanie nastąpiło z należytym rozeznaniem. Sąd pierwszej instancji wyrokiem z dnia 27 lipca 2010 r. unieważnił tę czynność w oparciu o ustalenia faktyczne poczynione na podstawie nowego dokumentu – „zapisu z akt urodzenia nr 59”, wydanego przez Wydział Rejestracji Aktów Stanu Cywilnego, obwodu T. - Ministerstwo Sprawiedliwości Ukrainy, wsparte wynikami badania DNA syna Piotra Z. - Marka Z., pozwanej Wandy P. oraz Piotra Z. (materiał pobrano z jego zwłok). Sąd Rejonowy stwierdził, że akt urodzenia pozwanej sporządzony na podstawie oświadczenia jej matki – Zofii S. – złożonego 6 czerwca 1964 r., nie zawiera prawdziwej daty jej urodzenia. W dokumencie tym widnieje data 15 maja 1945 r., podczas gdy ze źródłowego dokumentu - jakim jest zapis z akt urodzenia wydany przez Wydział Rejestracji Aktów Stanu Cywilnego, sporządzony nie tylko na podstawie zgłoszenia matki lecz także w oparciu o zaświadczenie lekarskie - wynika, że pozwana Wanda P. w rzeczywistości urodziła się 16 kwietnia 1946 r. Ponadto badania DNA wykluczyły biologiczne ojcostwo Piotra Z. wobec Wandy P.

Sąd Rejonowy stwierdził, że Piotr Z. uznając swoje ojcostwo w stosunku do pozwanej działał pod wpływem błędu co do rzeczywistej daty jej urodzenia. Był błąd istotny, wobec czego na podstawie art. 84 § 1 k.c. i art. 84 § 2 k.c. w związku z art. 82 k.c., przyjął, że czynność ta była bezwzględnie nieważna z powodu braku świadomego powzięcia decyzji wywołanego błędem.

Pozwana Wanda P. zaskarżyła powyższy wyrok apelacją, w której zarzuciła m. in. naruszenie art. 233 § 1 w związku z art. 227 i 217 § 2 k.p.c. w związku z art. 4 ustawy z dnia 29 września 1986 r. - Prawo o aktach stanu cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2004 r., Nr 161, poz. 1688 ze zm., dalej powoływany jako „p.a.s.c.”),

poprzez pominięcie daty urodzenia pozwanej wynikającej z aktu urodzenia wpisanego do akt stanu cywilnego prowadzonych w Polsce.

Sąd Okręgowy wyjaśnił, że jego wątpliwości, ujęte w przedstawionym zagadnieniu, wynikają z rozbieżnych poglądów wyrażanych w orzecznictwie na temat mocy dowodowej na terenie Polski aktów stanu cywilnego sporządzonych za granicą, a ich wyjaśnienie jest niezbędne do prawidłowego rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, w której konkurencyjne dowody stanowią: akt stanu cywilnego (akt urodzenia) pozostający w zasobach Wydziału Rejestracji Aktów Stanu Cywilnego Obwodu T. na Ukrainie oraz akt urodzenia sporządzony w Urzędzie Stanu Cywilnego w W. w dniu 10 czerwca 1964 r. – podające różne, odległe niemal o rok, daty urodzenia pozwanej. Sąd pytający wskazał na unormowanie zawarte w art. 4 i art. 73 ustawy z dnia 29 września 1986 r. p.a.s.c. (stanowiących odpowiedniki art. 25 i art. 63 uchylonego dekretu z dnia 8 czerwca 1955 r. - Prawo o aktach stanu cywilnego) – zgodnie z którym akty stanu cywilnego stanowią wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych, przy czym akt stanu cywilnego sporządzony za granicą może być wpisany do polskich ksiąg stanu cywilnego (transkrybowany) na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu. Na tle tych przepisów Sąd Najwyższy wyrażał pogląd, że warunkiem uzyskania mocy dowodowej w Polsce przez zagraniczny akt stanu cywilnego jest objęcie go transkrypcją, stanowiącą odpowiednik rejestracji krajowego aktu stanu cywilnego (Sąd Okręgowy powołał się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 1971 r., II CR 138/71, OSNC 1972/3/52; uzasadnienie uchwały z dnia 5 listopada 1980 r., III CZP 56/80, OSNC 1981/5/72 oraz uzasadnienie wyroku z dnia 13 czerwca 2000 r., III CKN 260/00, OSNC 2000/12/230). Pojawiła się jednak także odmienna linia orzecznictwa (Sąd pytający wskazał na postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 sierpnia 2003 r., V CK 6/02, OSNC 2004/8/131 oraz z dnia 16 marca 2007 r., III CSK 380/06, nie publ.) według których zagraniczne akty stanu cywilnego mają na terenie Polski taką samą moc dowodową, jak polskie akty stanu cywilnego niezależnie od ich wpisania do polskich ksiąg stanu cywilnego, ponieważ transkrypcja nie ma charakteru rejestracyjnego, a tylko transponuje zagraniczny akt stanu cywilnego na polski język urzędowy i poddaje obowiązującej w Polsce formie rejestracji urodzeń, małżeństw i zgonów. Argumentem wspierającym ten pogląd jest

art. 1138 k.p.c. zrównujący moc dowodową zagranicznych i polskich dokumentów urzędowych. Zdaniem Sądu Okręgowego ostatecznie stanowisko sprawdza się, kiedy zagraniczny akt stanu cywilnego nie pozostaje w kolizji z aktem stanu cywilnego zarejestrowanym w Polsce, jeśli natomiast zachodzi kolizja nie sposób zastosować dyrektywy, zgodnie z którą oba sprzeczne dokumenty stanowią wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych. Sąd zwrócił też uwagę na konieczność zachowania szczególnego trybu dowodzenia niezgodności z prawdą danych zawartych w aktach stanu cywilnego - co może nastąpić w postępowaniu sądowym zmierzającym do unieważnienia aktu stanu cywilnego (art. 30 p.a.s.c.) lub do jego sprostowania (art. 31 p.a.s.c.), a na drodze administracyjnej - w postępowaniu o unieważnienie jednego z dwóch aktów stanu cywilnego stwierdzających to samo zdarzenie (art. 29 p.a.s.c.), przy czym w orzecznictwie przyjmuje się, że objęcie takim postępowaniem aktu stanu cywilnego sporządzonego za granicą wymaga jego wcześniejszego wpisania (transkrypcji) do polskich ksiąg stanu cywilnego (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 1993 r. III CZP 153/93, OSNC 1994/5/106 oraz wyrok WSA w Warszawie IV SA/W-wa 1153/07 LEX 437789).

Konkludując Sąd Okręgowy opowiedział się za poglądem o celowości ograniczenia mocy dowodowej zagranicznego aktu stanu cywilnego i przyjęciu wiązania sądu w sprawie o unieważnienie uznania dziecka z powodu błędu co do jego rzeczywistej daty urodzenia treścią aktu stanu cywilnego wpisanego do polskich ksiąg stanu cywilnego, dotyczącego tego zdarzenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Problem, przed którym stanął Sąd Okręgowy, sprowadza się do oceny wartości dowodowej dwóch dokumentów, podających odmienne dane o dacie urodzenia pozwanej, a przedstawione zagadnienie ma spowodować wyjaśnienie, czy kolidujące ze sobą dowody są równorzędne (dwa dokumenty urzędowe), czy też jednemu z nich, polskiemu aktowi urodzenia, można przypisać rolę nadrzędną i uznać go – na podstawie art. 4 p.a.s.c., za wiążący sąd dowód „wyłączny”. Jak wynika z uzasadnienia postanowienia Sądu pytającego, udzielona odpowiedź wpłynie bezpośrednio na ustalenie faktów, a w konsekwencji przesądzi o rozstrzygnięciu sprawy. Tymczasem zgodnie z przyjętą wykładnią art. 390 § 1

k.p.c. przedmiotem przedstawianego przez sąd drugiej instancji zagadnienia nie mogą być wątpliwości dotyczące stanu faktycznego sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, Lex nr 57240), a podjęcie uchwały nie jest uzasadnione, gdy zagadnienie sprowadza się w istocie do pytania o możliwy sposób rozstrzygnięcia sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2010 r., III CZP 7/10, Lex 585826). Ponadto pytanie musi dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście poważne wątpliwości (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2009 r., III CZP 38/09, Lex nr 518116). Takich wątpliwości nie wywołuje zagadnienie związania, a raczej możliwości podważenia w postępowaniu o unieważnienie uznania dziecka daty urodzenia zawartej w akcie urodzenia tego dziecka. Artykuł 4 p.a.s.c. wprowadza wyjątek od ogólnej zasady swobodnej oceny dowodów, akty stanu cywilnego korzystają bowiem ze szczególnej mocy dowodowej, stanowiąc wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2002 r., I CK 348/02, nie publ. i postanowienie z dnia 24 maja 1999 r., II CKN 356/98, nie publ.). Jednakże, co wynika z art. 4 p.a.s.c. in fine – możliwe jest udowodnienie niezgodności z prawdą danych zawartych w tych aktach, wymaga to jednak przeprowadzenia odpowiedniego postępowania. Sąd Okręgowy rozważał jedynie postępowania uregulowane w ustawie Prawo o aktach stanu cywilnego. Przepisy te nie wyczerpują jednak katalogu postępowań dotyczących danych stwierdzanych aktami stanu cywilnego, najistotniejsze bowiem rodzaje spraw o prawa stanu uregulowane zostały w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Należy do ich także postępowanie o unieważnienie uznania dziecka, którego dotyczy niniejsza sprawa (przewidziane w art. 80 § 1 k.r.o. przed jego nowelizacją dokonaną ustawą z dnia 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw – Dz.U. nr 220, poz. 1431 – w zw. z art. 9 ust. 3 ustawy nowelizującej), a obecnie postępowanie o ustalenie bezskuteczności uznania, ustanowione w art. 78 § 1 k.r.o. W sprawach tych dochodzi do obalenia domniemań wynikających z art. 4 p.a.s.c., są one postępowaniami pierwotnymi w stosunku do spraw dotyczących aktów stanu cywilnego, a ich szczególny charakter, jako jedynej dopuszczalnej drogi rozstrzygnięcia o stanie cywilnym i stosunek do postępowania o sprostowanie

aktu stanu cywilnego omówiony został m.in. w uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2006 r. (V. CSK 108/05, Lex nr 490441). W konsekwencji postępowanie dowodowe w sprawach o prawa stanu wymaga przeprowadzenia dowodów według ogólnych zasad przewidzianych w art. 233 § 1 k.p.c. Zagraniczny akt stanu cywilnego, który ma charakter dokumentu urzędowego na Ukrainie uważany jest za taki dokument również na terytorium Polski, co w rozpatrywanej sprawie wynika nie z art. 1138 k.p.c., lecz z artykułu 15 ust. 2 umowy zawartej 24 maja 1993 r. między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych (Dz.U. z 1994 r., Nr 96, poz. 465). Kwestia jego transkrypcji jest w konsekwencji zagadnieniem drugorzędym, skoro nie jest ona czynnością konieczną dla uzyskania mocy dokumentu urzędowego przez dokument zagraniczny, a problem, czy dokument ten jest objęty domniemaniem z art. 4 p.a.s.c. nie ma istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, skoro przedmiotem sprawy jest obalenie wniosku domniemania budowanego w oparciu o polski akt urodzenia. Niemniej stwierdzić należy, że - co słusznie zauważył Sąd pytający - występuje rozbieżność poglądów, czy transkrypcja jest potrzebna, aby dokument zagraniczny uzyskał status przewidziany w art. 4 p.a.s.c., a także, że aktualnie przeważa stanowisko, zgodnie z którym transkrypcja nie ma charakteru rejestracyjnego, lecz stanowi jedynie przystosowanie zagranicznego aktu stanu cywilnego do obowiązującego w Polsce języka urzędowego i obowiązującej tu formy rejestracji urodzeń, małżeństw i zgonów. Zwolennicy tego poglądu, do których należy także skład rozpoznający przedstawione zagadnienie prawne, wskazują, że art. 13, art. 70 oraz art. 73 ust. 1 p.a.s.c. rozróżniają wpis treści aktu stanu cywilnego sporządzonego za granicą do polskich ksiąg stanu cywilnego (transkrypcję) oraz zarejestrowanie w tych księgach określonych zdarzeń, które wystąpiły za granicą, co wyłącza traktowanie transkrypcji jako szczególnej formy rejestracji zdarzeń zaistniałych za granicą.

Podsumowując stwierdzić należy, że w sprawie nie wystąpiły przesłanki z art. 390 § 1 k.p.c. uzasadniające podjęcie uchwały rozstrzygającej przedstawione zagadnienie prawne, ponieważ zagadnienie to dotyczyło kwestii

oceny dowodów, udzielenie odpowiedzi stanowiłoby pośrednio rozstrzygnięcie sprawy, a zgłoszony problem nie budził poważnych wątpliwości. Dodatkowo zachodzą wątpliwości, czy udzielenie odpowiedzi potrzebne jest do rozstrzygnięcia sprawy, skoro wykładnia art. 86 k.r.o. (w brzmieniu sprzed nowelizacji) dokonana w orzecznictwie Sądu Najwyższego upatrywała w tym przepisie podstawę do wytoczenia przez prokuratora powództwa opartego na zarzucie niezgodności uznania z ojcostwem genetycznym (por. uchwałę z dnia 6 października 1969 r., III CZP 25/69, OSNC 1970/5/75 i wyrok z dnia 14 lutego 1969 r., I CR 570/68, OSNC 1969/10/186). Do rozpoznania sprawy wystarczą więc dowody wykluczające ojcostwo, które zostały w sprawie przeprowadzone. Sąd orzekający jest związany żądaniem pozwu, natomiast nie wiąże go podstawa prawna zgłoszonego żądania.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały.